

2021.077

Archeologienota

Brugge Dirk Martensstraat

Programma van Maatregelen

Bert ACKE en Maarten BRACKE

26-4-2021

1. Gemotiveerd advies

De archeologienota kadert in het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013. Naar aanleiding van een geplande aanvraag voor een omgevingsvergunning voor stedenbouwkundige handelingen te Sint-Andries Dirk Martensstraat (deelgemeente van Brugge, provincie West-Vlaanderen), gelegen buiten woon- of recreatiegebied, waarbij de oppervlakte van de bodemingrepen groter is dan 5000m², dient de initiatiefnemer een archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag. De archeologienota dient opgemaakt te worden onder supervisie van een erkend archeoloog.

Het plangebied, 8424,60m² groot, heeft een onregelmatige vorm en is noord-zuid georiënteerd. Het bevindt zich in een deelzone van het industriegebied Waggelwater en wordt begrensd door de Dirk Martensstraat in het zuiden, de Waggelwaterstraat in het westen, de N351 in het noorden en een spoorweg in het oosten. Een zijstraatje van de Dirk Martensstraat, met dezelfde naam, loopt tot tegen de zuidwestelijke grens van het plangebied. Het noordelijke deel van het terrein wordt ingenomen door een deel van een magazijn met bijhorende verharding, het centrale en zuidelijk deel is onbebouwd en begroeid met gras, struiken en bomen. Waar de Dirk Martensstraat grenst aan het terrein, is binnen de grenzen van het plangebied een met betonde verharde parkeerzone gelegen, horend bij een zuidwestelijk gelegen bedrijf. De spoorweg die het terrein langs de oostzijde begrenst, is aanzienlijk hoger gelegen dan het plangebied.

Het plangebied was steeds gelegen in een landelijk gebied, op ruime afstand ten noordoosten van de kern van Sint-Andries en ten westen van de historische stadskern van Brugge. Op de Ferrariskaart uit ca. 1777 is te zien dat het onbebouwd is en in gebruik als weiland en/of akkerland. De situatie blijft ongewijzigd op de 19de-eeuwse kaarten en op de topografische kaarten van eind 19de en eerste helft 20ste eeuw. Wel wordt vanaf de Atlas der Buurtwegen (ca. 1840) iets ten noorden van het plangebied de spoorlijn Brugge-Oostende weergegeven, deze zal in de loop van de 20ste eeuw verlegd worden naar een nieuwe loop ten zuiden van het plangebied. Op de topografische kaarten van 1861 en 1884 worden er op en rond het plangebied vele kleine vierkante perceeltjes aangeduid, mogelijk duidt dit op volkstuintjes die hier op dat moment waren ingericht. In ieder geval is dit niet meer te zien op de topografische kaart van 1932. Op de luchtfoto van 1971 zijn er rond het terrein diverse infrastructuurwerken aan de gang: de spoorlijn Brugge-Oostende is verlegd naar het zuiden en ter hoogte van de originele loop zijn de werken voor de aanleg van N351 aan de gang. Ten oosten van het terrein is de spoorlijn Brugge-Zeebrugge te zien, met tussen de spoorweg en het terrein iets wat lijkt op een werfweg, die nog net doorheen de noordelijke hoek van het plangebied loopt. De Dirk Martensstraat is reeds aangelegd, het bedrijventerrein erlangs is in opbouw. Het plangebied is echter onbebouwd, en de voormalige landbouwfunctie is nog te herkennen. Op de foto van 1979-1990 is het noordelijke gebouw en de verharding eromheen aanwezig, de rest van het terrein is grasland. De luchtfoto van 2000-2003 toont een gelijkaardige situatie, wel is de parkeerzone centraal langs de zuidwestelijke grens te zien. Sindsdien raakte het grasland grotendeels met bomen en struiken begroeid.

Het terrein is te situeren op een overgangszone tussen lagere gronden ten noorden en een heuvelrug verder ten zuidwesten. Er zijn geen natuurlijke waterlopen in de nabije omgeving. Van het oorspronkelijke landschap is niks meer te herkennen rondom het plangebied, dit is verdwenen door de inrichting als bedrijventerrein en door de grote infrastructuurwerken voor aanleg van de

N351 en de spoorlijnen. Op het detail van het hoogtemodel is een licht geaccidenteerd terrein te zien, met een soort komvorm. Centraal situeert het maaiveld zich rond +6,00m TAW terwijl dit naar de randen oploopt (+6,20m TAW in het zuiden, +6,75m TAW op de parkeerzone in het zuidwesten, +6,40m TAW in het noorden). Bodemkundig kan een matig droge tot matig natte zandbodem verwacht worden, met een verbrokkelde Podzol B.

Op archeologisch gebied bevinden er zich ten zuidwesten van het plangebied, hoger op de zandrug, meerdere belangrijke bewonings- en/of begravingssites uit de bronstijd, ijzertijd en Romeinse periode. Op de lagere gronden ten noorden ervan, waartoe ook het plangebied behoort, zijn enkele site uit de volle/late middeleeuwen en de nieuwe tijd gekend. De regio wordt dus al sinds lang gefrequentieerd, waarbij het lijkt dat men zich in de metaaltijden en de Romeinse periode vooral vestigde op de hogere zandrug, maar later ook de lagere gronden ten noorden in gebruik nam.

Hoewel het plangebied deel uitmaakt van een bedrijventerrein, lijkt er enkel in het noordelijke deel reeds een bodemverstoring te hebben plaatsgevonden (door het huidige gebouw met verharding en door de vroegere werfweg naast de spoorlijn). De impact van deze verstoring op het archeologisch archief is niet gekend. Het centrale en zuidelijke deel bleef – met uitzondering van de kleine parkeerzone – steeds onbebouwd, en er zijn tijdens het bureauonderzoek geen elementen teruggevonden die er op duiden dat ook hier reeds bodemverstorende activiteiten hebben plaatsgevonden. Binnen de grotere industriezone Waggelwater werden op enkele deelzones bij eerdere archeologische onderzoeken een grote bodemverstoring vastgesteld. Het ging steeds om terreinen die quasi volledig bebouwd waren en waar het archeologisch niveau was verstoord door deze bebouwing. Deze verstoringshistoriek kan niet zomaar 1 op 1 worden doorgetrokken naar het plangebied, waarvan enkel het noordelijke deel is bebouwd. De kans is bijgevolg niet onbestaande dat ter hoogte van minstens het centrale en het zuidelijke deel van het plangebied nog een relevant archeologisch niveau bewaard is. De archeologische verwachting betreft voornamelijk sites met grondsporen uit de middeleeuwen, hoewel oudere periodes niet uitgesloten kunnen worden. De kans op in situ bewaring van steentijd artefactensites is bijzonder laag, daarvoor zijn de bodemkundige omstandigheden niet ideaal. Door het ontbreken van natuurlijke waterlopen in de nabijheid was deze laaggelegen, vlakke locatie sowieso weinig aantrekkelijk voor tijdelijke kampementen in de steentijden.

Het terrein wordt volledig aangepast: het gebouw in het noorden, de verharding en de begroeiing worden verwijderd en op het plangebied wordt een bedrijfsverzamelgebouw ingericht. Na het slopen van de gebouwen en het rooien van de begroeiing wordt op het volledige plangebied de teelaarde afgegraven. Er worden 20 individuele units voorzien, gegroepeerd in 3 bouwblokken. Er wordt een nieuwe rondgaande wegenis aangelegd die zal aansluiten op de bestaande Dirk Martensstraat. Langs deze nieuwe weg worden parkeerplaatsen voorzien. In het noorden worden 3 padelvelden aangelegd, en een groenzone met wadi. Ook in het zuiden worden een groenstrook met wadi aangelegd. Verspreid over het terrein worden een aantal bomen geplant. Er zullen aanzienlijke bodemingrepen plaatsvinden op het plangebied: slopen, rooien, afgraven teelaarde, bouwrijp maken van het terrein, optrekken van de nieuwe gebouwen, aanleg van de wegenis, verhardingen en sportvelden, uitgravingen voor de wadi's, aanleg van nutsleidingen en -voorzieningen. Ook het werfverkeer kan zijn invloed hebben op de bodem. Algemeen moet uitgegaan worden van een verstoringsdiepte van de ca. 60 à 80cm, met plaatselijk diepere ingrepen voor o.a. funderingen en nutsvoorzieningen.

Het plangebied kent een gemiddelde archeologische verwachting voor sites met grondsporen, maar vertoont zeker in het noordelijke deel al een bepaalde verstoringsgraad. Op basis van enkel het bureauonderzoek kan de aan- of afwezigheid van een archeologische site echter niet aangetoond worden. De geplande werken zijn grootschalig en vinden over het volledige plangebied plaats; vooral het afgraven van de teelaarde over de volledige oppervlakte van het terrein kan nefast zijn voor het archeologisch erfgoed, dat zich ondiep onder deze teelaarde kan bevinden. Er dient dus verder vooronderzoek plaats te vinden, om na te gaan of er al dan niet een archeologische site aanwezig is op het terrein, en zo ja, of deze dreigt vernield te worden bij de werken. Een verder vooronderzoek kan relevante kenniswinst met zich meebrengen voor de ontwikkeling van de voormalige landelijke gronden ten westen van de stadskern van Brugge. Dit verder vooronderzoek dient in uitgesteld traject te gebeuren, na sloop van de gebouwen en het rooien van de bomen.

Het verder vooronderzoek bestaat uit een proefsleuvenonderzoek, de modaliteiten hiervan worden hieronder behandeld.

2. Administratieve gegevens en afbakening

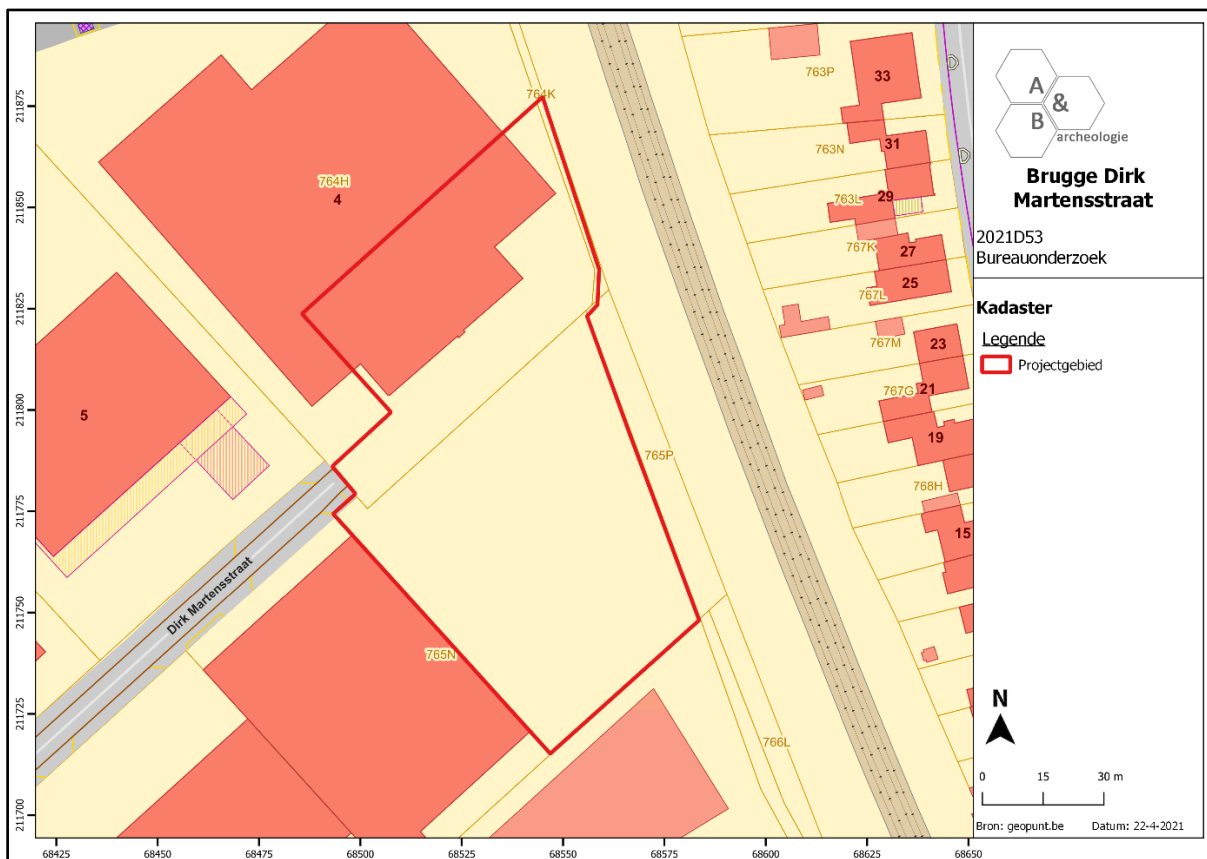
Locatiegegevens: West-Vlaanderen, Brugge, Dirk Martensstraat 3a

Lambertcoördinaten plangebied: X: 68544,95 en Y: 211877,57; X: 68546,97 en Y: 211714,92

Oppervlakte plangebied: ca. 8 424,60m²

Kadastergegevens: Brugge, Afdeling 30 Sint-Andries Afdeling 4, Sectie B, perceel 765N (partim), perceel 764H (partim)

Het plangebied komt volledig in aanmerking voor verder vooronderzoek.

Figuur 1 Aanduiding van het plangebied op de kadasterkaart (bron: geopunt.be).

3. Vraagstelling

Het doel van het onderzoek is het achterhalen of er op het terrein één of meerdere archeologische sites aanwezig zijn en te bepalen welke maatregelen dienen te worden genomen voorafgaand aan de verdere ontwikkeling van het projectgebied. Daarnaast kan ook de verstoringsgraad in kaart gebracht worden. Hieronder worden enkele specifieke, niet limitatieve, onderzoeksvragen weergegeven.

- Zijn er archeologische sporen aanwezig? Welke spoorcategorieën komen voor?
- Wat is de bewaringstoestand van de aangetroffen sporen?
- Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren en behoren ze tot één of meerdere periodes?
- Zijn er indicaties omtrent artisanale activiteiten of aanwijzingen voor andere functionele eigenschappen?
- Wat is de relatie tussen de archeologische sporen en het landschap?
- Kan een archeologische site uitgesloten worden?
- Wat is de graad van verstoring binnen het plangebied?
- Is een vervolgonderzoek noodzakelijk, en zo ja, wat is de afbakening en aan welke modaliteiten (strategie, onderzoeksvragen) moet dit voldoen?

4. Plan van aanpak (onderzoeksstrategie, -methode en –technieken)

Uit het verslag van resultaten kwam naar voor dat verder vooronderzoek met ingreep in de bodem door middel van proefsleuven de meest aangewezen methode is om het plangebied te onderzoeken. De afbakening van het onderzoeksgebied is te vinden op de boven- en onderstaande figuren. De voorziene onderzoeksmethode moet niet uitgevoerd worden indien de geplande werken alsnog niet zullen plaatsvinden.

Zowel het veldwerk als de verwerking en rapportage van de hieronder beschreven methode dient te voldoen aan de methodiek zoals beschreven in de Code van Goede Praktijk. Het onderzoeksdoel is succesvol bereikt indien de vraagstelling gefundeerd kan beantwoord worden.

- Randvoorwaarden

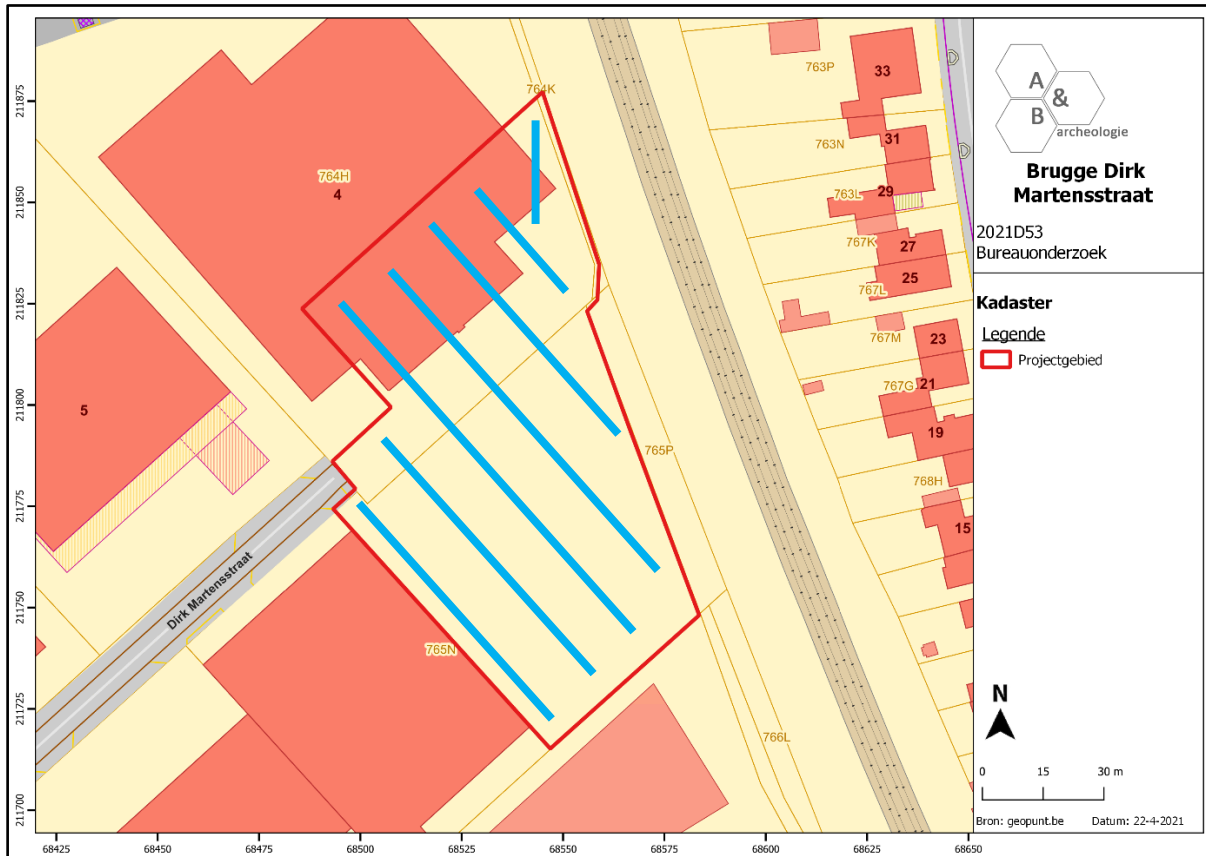
Voorafgaand het uitvoeren van het verder vooronderzoek dient het onderzoeksgebied vrijgemaakt zijn van obstakels (verharding, gebouwen, bomen). Hierbij is het van belang dat de bodemingrepen tot een minimum beperkt blijven en dat de funderingen, losse onderlagen van de verharding, boomstronken,... niet verwijderd worden. Op die manier wordt vermeden dat niet-gedocumenteerd archeologisch erfgoed beschadigd wordt. De ondergrondse elementen kunnen pas verwijderd worden indien het vooronderzoek heeft aangetoond dat er geen archeologische site aanwezig is, of – indien er wel een site aanwezig is – tijdens/na een eventuele opgraving van het terrein.

- Proefsleuvenonderzoek

Teneinde na te gaan of er archeologisch relevante grondsporen aanwezig zijn binnen deze deelzone, dient gebruik gemaakt te worden van de inplanting van parallelle, ononderbroken proefsleuven, met een tussenafstand van 12 à 15m van middelpunt tot middelpunt. Voor de uitgraving wordt gebruik gemaakt van een niet-getande graafbak. De sleuven zijn 1,80 tot 2m breed en worden mee georiënteerd met de zuidwestelijke perceelsgrens. In de noordelijke hoek wordt 1 sleuf met afwijkende oriëntatie aangelegd, gebaseerd op de vorm van het plangebied. Daarnaast worden extra volg-, dwarsleuven of kijkvensters aangelegd om beter inzicht te krijgen in de aard van de aangetroffen archeologische sporen. Deze worden vrij gekozen door de uitvoerende erkende archeoloog tijdens het veldonderzoek.

Er wordt 10%, oftewel ca. 842m², van de onderzoekbare oppervlakte opengelegd door middel van sleuven en 2,5%, oftewel ca. 2112m², door middel van volg-, dwarsleuven of kijkvensters, zodat in totaal zo 12,5% oftewel ca. 1053m² onderzocht wordt.

De grond wordt gescheiden afgegraven en gestockeerd naast de sleuf. Het dichten gebeurt op zo'n manier dat de originele bodemopbouw opnieuw bekomen wordt en dat de draagkracht van de bodem minstens gelijk is aan de draagkracht voorafgaand de start van het veldwerk. Indien nodig worden kwetsbare sporen (bv. graven) afgedekt met waterdoorlatende doek.

Figuur 2 Indicatief sleuvenplan, geprojecteerd op de kadasterkaart (bron: geopunt.be).

5. Gewenste competenties

Het team voor het proefsleuvenonderzoek moet bestaan uit minstens 2 archeologen met minstens 40 werkdagen veldervaring met proefsleuvenonderzoek. Minstens 1 van deze archeologen dient ervaring te hebben met onderzoek van meerperiodesites. Minstens 1 van deze archeologen dient minstens 200 werkdagen ervaring te hebben met onderzoek op zandgronden.

6. Voorziene afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk

Er zijn geen voorziene afwijkingen.